

ענוואל ברל: להכיר את פרוסט

(מיוחד ל"קשת")

להכיר את פרוסט, ליקרב אליו, לקבל את מכתביו בשיממון העגום של החפירות בחזית, ואם לא לזכות בידידותו, לפחות לשמוע את לקחו—זה היה אחד החסדים שעשה עמי גורלי. פרוסט ביקש להציג לפני את רעיוניו על האדם, תשוקותיו, מטרותיו—ומובן שדיבר עמי על יהדות. מנוער מכל גזענות, אמר לי: "בדרך-כלל, כשמבחינים בי תו-אופי יהודי, מאבי ירשתיו".

אך אם גם לא האמין בייחוד יהודי—הרעיון שמדינת-ישראל כמעט שמה אותו לצחוק—הרי האמין בהשפעת התנאים החברתיים המיוחדים שנוצרו ליהודים בחברות שבהן השתלבו. יהודי לעולם לא יהיה דומה לאחרים, לפי שלעולם אין הוא כך בעיני האחרים, אפילו ינהגו עמו בעין יפה—כמו שאירע בסוואן וכמו שאירע בו עצמו.

בכך מתבטאות בעת-ובעונה-אחת הבחירה והקללה המכבידות על העם הזה מדורי-דורות, בארצות שונות ובמשטרים שונים.

אכן, טעות תהיה בידי היהודים אם ירגזו על הסמיכות שנתחייבה בעיני פרוסט בינם לבין שכובי-זכר. אף כשהוא מציירם כקאריקאטורות—כאדם שהיתה בו נטייה עזה לתפוס את המגוּחך ולחקותו—לעולם הוא נמשך להעדיף את החורגים, מרצון או מאונס, מן הקונפורמיזם. "משחדל מהיות אומלל, ממילא היתה רמתו המוסרית יורדת", כך הוא אומר על סוואן בסופו של הפרד שהקדיש לו. אבל כך היתה דעתו על כל אחד. שביעות-הרצון-העצמית השוטה של פלוגי נור-פואה—לא היהודי ולא ההומוסקסואלי לא יוכלו להתמכר לה עד תום. אפילו ירצו, לא יצליחו להיות תקינים לחלוטים—דבר שבעיני פרוסט הריהו הקללה האמיתית.

כשאנו חושבים עליו אל לנו לשכוח כי מתחילת ספרו עד סופו אין הוא פוסק מלהסתכל בסבל "כמין תרופה אלוהית לטומאותינו". מלבד זאת, אי-אפשר להפריז בהשפעת בודלר עליו, שעליונותו על ויקטור הוגו אינה גראית לו אפילו בת-זיכות.

הרמן כהן—שגם אליו היה לי הכבוד ליקרב—אף הוא האמין כי האושר אינו ענין ליהודים וצוחק היה על הציונים אשר "ביקשו להיות מאושרים". אני, מכל-מקום, אשמח אם עדות קטנה זו של סופר זקן ועייף תוכל לתרום, ולו אף כהוא-זה, להצלחת מפעלכם.